

 Österbottens välfärdsområde Pohjanmaan hyvinvointialue	Asiakirjatyyppi OHJE AMMATTILAISILLE		Versio 1 24.06.2024
Nimi PIENTOIMENPITEIDEN ASEPTIIKKA	Laatinut: Laatu, turvallisuus ja valvonta/ hygieniahoitaja Pvm: 24.6.2024	Hyväksynyt: S. Grönroos-Pada Pvm: 25.9.2024	Päivitetty: Nimi, yksikkö Pvm:

Tässä ohjeessa pientoimenpiteellä tarkoitetaan toimenpidettä, jossa rikotaan ihoa, limakalvoja, kajotaan steriiliin ruumiinosaan tai asetetaan vierasesineitä leikkaussalin ulkopuolella.

Pientoimenpiteitä ovat esimerkiksi biopsiat, punktiot, suturaatiot, kanyloinnit, katetroinnit ja tähystykset. Tämä ohje ei koske haavanhoitoa, josta löytyy oma ohje. Katso [Haavanhoidon aseptiikka](#).

Pientoimenpiteet suoritetaan puhtaassa tilassa. Tilassa vältetään turhaa liikennettä ja läpikulkua. Ulkoikkunat tulee olla kiinni ja erilliset tuulettimet (pöytätuulettimet) eivät saa olla päällä.

Hoitoon liittyvien infektioiden ehkäisemiseksi tulee pientoimenpiteissä noudattaa aseptisia toimintatapoja. Tavanomaisten varotoimien, katso [Tavanomaiset varotoimet](#), lisäksi tulee huomioida seuraavat hygieniakäytännöt sekä tarvittavat suojaimet.

Käsihygienia

Henkilökunnan käsihygienian edellytykset tulevat toteutua. Käsissä ei saa olla mitään koruja, kelloja tai aktiivisuusmittareita. Kynnet tulee olla lyhyet, lakattomat eikä niissä saa olla keinomateriaalia. Työasun hihat tulee olla lyhyet.

Kädet desinfioidaan tavanomaisten varotoimien mukaan 30 sekunnin ajan ennen potilaan koskettamista, aseptista toimenpidettä, suojainten pukemista sekä potilaan koskettamisen, toimenpiteen ja suojainten riisumisen jälkeen.

Kirurginen käsidesinfektio toteutetaan 3 minuutin ajan ennen erityisen korkeaa hygieniää vaativia toimenpiteitä. Katso tämän ohjeen lopussa oleva taulukko sekä [Kirurginen käsidesinfektio](#).

Tarvittaessa kädet pestään vedellä ja saippualla ennen desinfektiota, jos ne ovat likaiset, sekä aina wc-käynnin jälkeen.

Suojaimet

Toimenpiteestä riippuen pientoimenpiteessä tarvitaan erilaisia suojaimia. Katso tämän ohjeen lopussa oleva taulukko.

Hiussuojainta käytetään korkeaa hygieniää vaativissa toimenpiteissä. Hiussuojaimen tulee peittää kaikki hiukset. Samaa hiussuojainta voi käyttää useammassa toimenpiteessä, jos hiussuojus säilyy puhtaana ja sitä ei ole poistettu toimenpiteiden välillä. Kypärämyssyllä voidaan myös osittain peittää parta.

Kirurginen suu-nenäsuojus estää pisaroiden ja niiden sisältämien mikrobien leviämistä käyttäjästä potilaaseen sekä suojaa käyttäjäänsä eriteroiskeilta. Suu-nenäsuojainta käytetään steriilille alueelle kohdistuvassa toimenpiteessä. Suojain on kertakäyttöinen ja toimenpidekohtainen. Sitä käytetään myös parran peittämiseen.

Hengityksensuojainta (FFP2 tai FFP3) käytetään ilmavarotoimin hoidettavan potilaan toimenpiteissä (esimerkiksi keuhkotuberkuloosi tai sen epäily).

Silmäsuojainta käytetään tarvittaessa suojaamaan käyttäjän silmiä eriteroiskeilta.

Kertakäyttöistä, tehdaspuhdasta **suojatakkia** tai esiliinaa käytetään suojaamaan toimenpiteen työntekijää eritteiltä. Steriili suojatakki tarvitaan korkeaa hygieniää vaativissa toimenpiteissä suojaamaan steriiliä toimenpidealuetta ja välineitä kontaminaatiolta sekä käyttäjää eritteiltä.

Kertakäyttöisiä, tehdaspuhtaita **suojakäsineitä** käytetään, kun käsitellään verta, eritteitä, limakalvoja, kontaminoitunutta tai rikkoutunutta ihoa ja likaisia välineitä tai haitallisia kemikaaleja. Steriilejä suojakäsineitä käytetään steriilille alueelle kohdistuvassa toimenpiteessä. Katso [Suojakäsineiden käyttö](#).

Steriili toimenpidepöytä ja välineet

Steriili toimenpidepöytä tarvitaan steriilejä välineitä varten. Steriili toimenpidepöytä valmistellaan valmiiksi mahdollisimman lähellä toimenpiteen alkamisajankohtaa. Jos pöytä valmistellaan etukäteen, peitetään se steriilillä liinalla. Pöytää ei tule valmistella valmiiksi edeltävänä päivänä.

Valmistelu aloitetaan pyyhkimällä pöytä pintadesinfektioaineella. Desinfektioaineen kuivuttua pöydälle laitetaan steriili suojaliina, joka peittää pöydän reunat ja osittain myös pöydän jalat. Kädet desinfioidaan. Sen jälkeen tarkistetaan steriilien pakkausten steriiliys, eheys, värimuutokset ja viimeinen käyttöpäivä. Steriiliä pakkausta avatessa vältetään sisällön koskettamista pakkauksen ulkoreunoihin tai avaajan käsiin. Instrumentteja ja muita steriilejä välineitä ei pudoteta tai heitetä steriilille pöydälle. Steriilin pöydän ylle tai yli ei saa kurkottaa, jos ei ole pukeutunut steriileihin suojaimiin. Mikäli steriili väline kontaminoituu, sitä ei käytetä. Toimenpiteen aikana kontaminoituva väline poistetaan steriililtä alueelta. Steriilin pöydän valmistelu onnistuu parhaiten, kun avustaja ojentaa desinfioiduin käsin välineet pakkauksista steriiliksi pukeutuneelle henkilölle. Tarvittaessa

valmistellaan steriili pöytä uudestaan ja/tai vaihdetaan steriilit suojakäsineet. Kun välineen steriiliydestä ei olla varmoja, sitä pidetään kontaminoituneena ja se vaihdetaan uuteen.

Toimenpiteessä mahdollisesti tarvittavat ei-steriilit tarvikkeet varataan erilliselle pöydälle/kärrylle tai steriilin pöydän alahyllylle.

Toimenpidealueen valmistelu (ihon läpäisevä toimenpide)

Aseta potilas mahdollisimman mukavaan asentoon niin, että toimenpidealue on hyvin näkyvillä.

Ihokarvoja ei ole tarpeen poistaa rutiinisti toimenpidealueelta. Jos ihokarvat poistetaan, jotta esimerkiksi leikkausliina saadaan kiinnitettyä huolellisesti, poistetaan ihokarvat juuri ennen toimenpidettä sähkökäyttöisellä leikkurilla. Kertakäyttöinen höylä raapii ihoa ja lisää infektioriskiä, joten sen käyttö on kielletty.

Informoi toimenpidelääkärää, mikäli toimenpidealue vaikuttaa infektoituneelta. Jos taas iho on erittäin likainen, sen voi pestä ensin esimerkiksi pesukintaalla. Kuivaa iho huolellisesti ja desinfioi vasta sen jälkeen.

Varaa ihon desinfektiovälineet valmiiksi desinfioiduin käsin.

- Tehdaspuhtaat pesutaitokset ja kuppi tai valmis pesusetti
- ihon desinfektioaine (esim. Dermades)
- tehdaspuhtaat suojakäsineet
- tarvittaessa esimerkiksi vuodesuoja kosteussuojaksi.

Toimenpidealueen desinfiointi

- Desinfioi kädet ja pue tehdaspuhtaat käsineet.
- Desinfioi ensin mahdollisimman iso alue. Etene puhtaasta likaiseen, ylhäältä alaspäin tai viiltokohdasta sivullepäin ja huomioi valumissuunta, jotta likainen neste ei valu jo puhdistetulle alueelle.
- Desinfioi toimenpidealue yhdensuuntaisin vedoin.
- Toista desinfektio vielä kaksi kertaa jokaisella kerralla hieman desinfektioaluetta pienentäen.
- Vaihda taitokset jokaisen desinfektioikerran välillä.
- Älä koske desinfioitavaan alueeseen suojakäsineillä.
- Huom. Käytettäessä ChloraPrep-tuotetta noudatetaan tuotteen käyttöohjeita.
- Anna desinfektioaineen kuivua.
- Poista suojakäsineet ja desinfioi kädet.

Toimenpidealueen rajausta steriilillä liinalla

- Toimenpidealue rajataan steriilillä liinalla/liinoilla steriilit suojakäsineet kädessä. Toimenpidealuetta jätetään riittävästi näkyviin. Desinfioimatonta ihon aluetta ei saa jäädä näkyviin työskentelyalueelle.
- Mikäli potilaalla on herkkä iho, suojaa suojaa-aineella (esim. Cavilon) ennen peittelyä ihon kohdat, joihin liinan teipit kiinnittyvät.

Toimenpiteen jälkeen

- Puhdista alue steriilillä keittosuolalla ja taitoksella, mikäli toimenpidealue on kovin likainen.
- Peitä haava/punktiokohta puhtaalla haavataitoksella/haavatyynyllä.
- Irrota suojaliinat varovasti ihosta.

Tarvikkeiden ja toimenpidetilan huolto

- Jätteet lajitellaan asianmukaisiin pusseihin. Terävä ja pistävä jäte laitetaan suoraan särnäisjäteastiaan. Kertakäyttövälineet lajitellaan jätteisiin välineen laadun mukaan. Kehon nesteet (virtsa, ascites ym.) kaadetaan ensisijaisesti Dehuun (desinfektiohuuhtelulaite). Dehun puuttuessa kaadetaan kaatoaltaaseen.
- Monikäyttöiset instrumentit toimitetaan välinehuoltoon. Tarvittaessa esihuuhtelu Dehussa.
- Näytteet ja koepalat toimitetaan merkittyinä tutkittavaksi. Likaisen näyteastian ulkopinta pyyhitään esim. desinfektioiinalla puhtaaksi.
- Välisiivous:
 - Eritetahrat pyyhitään eritetahradesinfektion mukaisesti.
 - Täydet jätepussit ja pyykkisäkit poistetaan.
 - Toimenpidetaso, sen lähiympäristö, kosketuspinnat ja käytetyt laitteet sekä koneet puhdistetaan.
 - Lattia pyyhitään tarvittaessa.
- Päivän päätteeksi loppusiivous (poliklinikka, toimenpideyksikkö). Vuodeosastolla riittää jälkien siivous.
- Tartuttavan potilaan hoidon jälkeen siivous desinfektioaineella huomioiden tarvittavat varotoimet.

Pientoimenpidekohtainen suojautuminen ja valmistelu

Toimenpide	Hiussuojain	Kirurginen suu-nenäsuojus	Kirurginen käsidesinfektio	Kertakäyttöinen suojatakki steriili/ tehdaspuhdas	Suojakäsineet steriilit/ tehdaspuhtaat	Steriili toimenpidepöytä
Biopsiat ja punktiot						

Toimenpide	Hiussuojain	Kirurginen suu- nenäsuojus	Kirurginen käsidesin- fektio	Kertakäyttöi- nen suojatakki steriili/ tehdaspuhdas	Suojakäsineet steriilit/ tehdaspuhtaat	Steriili toimenpide- pöytä
Likvornäytteen otto, spinaali- ja epiduraalianestesia, jossa ei aseteta katetreja	ei	kyllä	ei	ei	steriilit	ei
Likvortoimenpiteet, joissa asetetaan katetreja	kyllä	kyllä	kyllä	tarvittaessa steriili	steriilit	kyllä
Femoralis- ja muut johtopuudutukset	ei	kyllä	ei	ei	steriilit	tarvittaessa
Luuydinbiopsia	ei	kyllä	ei	ei	steriilit	tarvittaessa
Ilman yleisanestesiaa tehtävät biopsiat	ei	kyllä	ei	ei	steriilit	kyllä
Lapsivesipunktio	kyllä	kyllä	ei	steriili	steriilit	kyllä
Ison nivelen punktio	ei	kyllä	ei	ei	steriilit	ei
Pleurapunktio/ pleuradreenin asettaminen	ei	kyllä	ei	tehdaspuhdas	steriilit	kyllä
Paksu- ja ohutneulanäytteet	ei	kyllä	ei	ei	steriilit	kyllä
Poskiontelopunktio	ei	kyllä	ei	ei	tehdaspuhtaat	ei
Katetrit ja kanyylit						
Perifeerisen laskimokanyylin laitto	ei	ei	ei	ei	tehdaspuhtaat	ei
Arteriakanyyli laitto	ei	kyllä	ei	ei	steriilit	ei
PICC katetrin laitto	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä	steriilit	kyllä

Toimenpide	Hiussuojain	Kirurginen suu- nenäsuojus	Kirurginen käsidesin- fektio	Kertakäyttöi- nen suojatakki steriili/ tehdaspuhdas	Suojakäsineet steriilit/ tehdaspuhtaat	Steriili toimenpide- pöytä
Keskuslaskimokatet- rin laitto	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä	steriilit	kyllä
Pyelostomiakatetrin laitto	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä	steriilit	kyllä
Virtsatiekatetrin laitto	ei	tarvittaessa	ei	tarvittaessa tehdaspuhdas	tehdaspuhtaat + steriili instrumentti tai steriilit käsineet ilman instrumenttia	ei
Cystofixin laitto	ei	kyllä	ei	tehdaspuhdas	steriilit	kyllä
Skopiat						
Kystoskopia	tarvittaessa	tarvittaessa	ei	tarvittaessa tehdaspuhdas	tehdaspuhtaat tai tarvittaessa steriilit	kyllä
Kolono- ja gastroskopia	ei	kyllä	ei	tehdaspuhdas	tehdaspuhtaat	ei
Bronkoskopia (fiberoskooppinen)	ei	kyllä tai FFP3 tarvittaessa	ei	tehdaspuhdas	tehdaspuhtaat	ei
Varjoainekuvaukset ja angioplastia						
Pallolaajennus (sepelvaltimon)	kyllä	kyllä	kyllä	steriili	steriilit	kyllä
Koronaariangiografia	kyllä	kyllä	kyllä	steriili	steriilit	kyllä
Angiografia (verisuonten varjoainokuvaus)	kyllä	kyllä	kyllä	steriili	steriilit	kyllä

Toimenpide	Hiussuojain	Kirurginen suu- nenäsuojus	Kirurginen käsidesin- fektio	Kertakäyttöi- nen suojatakki steriili/ tehdaspuhdas	Suojakäsineet steriilit/ tehdaspuhtaat	Steriili toimenpide- pöytä
Kolangiografia (PTC)	kyllä	kyllä	kyllä	steriili	steriilit	kyllä
Muut						
Silmän sisäinen lääkepistos	kyllä	kyllä	kyllä	ei	steriilit	kyllä
Sydämen tahdistimen laitto	kyllä	kyllä	kyllä	steriili	steriilit	kyllä
Haavan ompelu	ei	kyllä	ei	Tarvittaessa tehdaspuhdas	steriilit	kyllä
Luomen poisto	ei	kyllä	ei	Tarvittaessa tehdaspuhdas	steriilit	kyllä
Hengitysteiden imeminen	ei	kyllä tai FFP tarvittaessa	ei	tehdaspuhdas	tehdaspuhtaat	ei

Lähteet

WHO Guidelines for Safe Surgery 2009

https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/44185/9789241598552_eng.pdf?sequence=1

Rintala E, Kurvinen T. Pientoimenpiteiden aseptiikka. Suomen Lääkärilehti 2019;74:1944-48

Taulukkoon otettu mallia ohjeista Hus Pientoimenpiteiden suojainsuositukset ja Pohjois-Savon hyvinvointialue Steriileissä pientoimenpiteissä käytettävät suojaimet leikkaussalin ulkopuolella

Asiasanat: Pientoimenpide, aseptiikka
Viitteet/lisätiedot:
Pohjanmaan hyvinvointialue vaihde 06 218 1111 pohjanmaanhyvinvointi.fi Tämä ohje on tarkoitettu ammattilaisten käyttöön